

BAROKO V ITÁLII – BAROKO V ČECHÁCH. SETKÁVÁNÍ OSOBNOSTÍ, IDEJÍ A UMĚLECKÝCH FOREM. Ed. Vilém Herold, Jaroslav Pánek. Praha : Filosofia, 2003. 624 s.

Pod tímto titulem nalezneme téměř čtyři desítky příspěvků, které zazněly na stejnojmenném česko-italském sympoziu, konaném v dubnu 1999 v Praze. Jak již napovídá samotný název představovaného sborníku, tématem textů v něm shromážděných mělo být pátrání po možných kulturních vztazích mezi Itálií a českými zeměmi v 17. a 18. století a také uvažování o charakteru těchto česko-italských a italsko-českých barokních setkávání. Všem příspěvkům tohoto sborníku je předsazeno úvodní slovo editorů Viléma Herolda a Jaroslava Pánka. V něm se jeho autoři snaží zasadit dané česko-italské sympozium do kontextu českého barokologického bádání devadesátých let 20. století, zároveň v něm ovšem chtějí přinést přehled zásadních studií i syntetizujících prací věnovaných české společnosti, kultuře a umění 17. a 18. století, jež právě v tomto posledním desetiletí 20. století (pro něž se ostatně stal zájem české historiografie o dějiny českého raného novověku přímo charakteristickým rysem) vznikly. Ve druhé části své úvodní stati pak V. Herold s J. Pánkem představují české odborné veřejnosti italskou Nadaci Giorgiho Ciniho (Fondazione Giorgi Cini) jakožto instituci, jejímž cílem je podporovat rozvoj humanitních vědních oborů, a informují o uzavření smlouvy o spolupráci mezi touto nadací na jedné straně

a Českou akademii věd a Karlovou univerzitou na straně druhé. Konkrétním výstupem dané smlouvy bylo mj. i dané italsko-české sympozium a následně také sborník, který byl paralelně vydán v České republice (ve své české verzi) a v Itálii (ve verzi italské).

Toto pražské sympozium si vytkllo za cíl uvažovat o barokní společnosti a její kultuře v mnohostranném pohledu; konference tedy byla koncipována jako mezioborová, a tak v daném sborníku nalezneme studie z oblasti dějin kulturních a politických (oddíl Politický a kulturní kontext baroka), dějin filozofie (oddíl Filozofické zdroje baroka), kunsthistorie (oddíl Formování prostoru), dějin hudby a divadla (oddíl Baroko v hudbě a divadle) i slovesného umění (oddíl Úloha slova). Ve sborníku převažují příspěvky českých badatelů a ve velké většině je upřednostňován pohled, který registruje existenci italských kulturních podnětů v českém prostředí, potažmo upozorňuje na jejich svébytné „přetavení“ v českém kulturním modelu 17. a 18. století.

Nutno však také podotknout, že některé z barokologických příspěvků na sledování reciproční italsko-české roviny zcela rezignovaly a uvažují o kategoriích barokního uměleckého stylu, resp. obecněji barokní mentality pouze v rámci českého nebo italského kulturního kontextu, tedy bez jakéhokoli srovnávacího aspektu. Daná skutečnost je ostatně pochopitelná. Zatímco např. v oblasti opery o intenzitě italsko-českých vztahů již dávno není pochyb (danou skutečnost opakovaně potvrzují i příspěvky tohoto sborníku), otázka možných italsko-českých literárních kontaktů či analogií, recepce italského literárního baroka v českém prostředí 17. a 18. století nebo existence italsky psaných barokních textů bohemikálního původu zůstává i přes některé podnětné příspěvky k této problematice, jež zazněly právě na česko-italském sympoziu – viz především studii Jiřího Pelána nebo Aleny Wildové Tosi – de facto stále ote-

vřená. Barokologická bádání v oblasti slovesného umění ostatně stále více registrují oboustranně obohacující vztahy mezi česky a německy mluvícím kulturním prostředím, jež v 17. a 18. století zřejmě i přes četnost nových kontaktů s románskými zeměmi (na něž svého času pokázaly studie Zdeňka Kalisty nebo Václava Černého) dominovaly. Ostatně na skutečnost, že s četnými podněty románské kultury se české prostředí také v průběhu raného novověku setkávalo především pomocí německého (tj. rakouského a jihoněmeckého) „mezičlátku“, upozorňoval (i když nepřímo) již jak Zdeněk Kalista, tak také Václav Černý.

Pojďme si jednotlivé literárněvědné příspěvky z dané italsko-české konference představit blíže. Než tak učiníme, považujeme ovšem za nutné nejprve předeslat několik poznámek. Oddíl studií nazvaný Úloha slova je pojat v nejširším možném významu daného sousloví. Najdeme v něm tedy příspěvky z oblasti kulturní historie – viz stručný biografický medailon Radka Lungy o pražském arcibiskupu Arnoštu Vojtěchu Harrachovi a následnou studii Alessandra Catalana, jenž přistupuje k italsky psaným deníkům arcibiskupa Harracha jako k historickému dokumentu, který může napomoci k jinému, netradičnímu úhlu pohledu na společenské a politické dění v habsburské monarchii 17. století, či příspěvek Martina Valáška, upozorňující na kontakty Čecha Václava Jandita, autora jedné z nejrozsáhlejších českých gramatik z počátku 18. století, a italského šlechtice Giana Gastona, jemuž je Janditova gramatika dedikována. Dále je součástí daného oddílu kapitola z dějin české lexikografie v podobě analýzy česko-italské části sedmijazyčného Lodeckerova slovníku, vytištěného na počátku 17. století v Praze, od Antonína Měšťana. Rámec literárněvědného přístupu přesahuje i esejistická úvaha Marzia Pieriho nad fenoménem baroka, která je zároveň subjektivně laděným vyznáním adresova-

ným (barokní) Praze, českému baroknímu umění a A. M. Ripellinimu.

Vzhledem k větší časové prodlevě mezi konáním sympozia a vydáním daného sborníku už měla odborná veřejnost možnost seznámit se se stěžejními literárněvědnými příspěvky tohoto česko-italského setkání prostřednictvím jiných médií. Jiří Pelán tak svou podnětnou studii o souvislostech českého literárního baroka s italským marinismem, v níž navazuje na postřehy Václava Černého a dále je upřesňuje poukazy na nesystémovou adaptaci, resp. specifickou modifikaci marinistických podnětů v českém literárně teoretickém uvažování i v česky psané poezii 17. století, již publikoval v jiných periodikách (viz časopisy Česká literatura 48, 2000, 1, a Hudební věda 38, 2001, 1 – 2); Alena Wildová Tosi zase svůj příspěvek věnovaný srovnání tří textů (španělského, italského a českého) s tematikou posmrtných pekelných muk, vzájemně fungujících v roli pre-textů, a analyzování jejich žánrových odlišností otiskla v rozšířené a přepracované podobě jako komentář k novodobé edici Věčného pekelného žaláře M. V. Šteyera (Brno, Atlantis 2002). Jsme tedy na rozpacích, zda o daných studiích blíže referovat, jestliže jsou odborné veřejnosti již delší dobu známy.

Věnujme tedy svou pozornost zbývajícím literárněvědným příspěvkům. Michaela Horáková ve své studii upozorňuje na italsko-jazyčný přínos nepomucenskému diskurzu. Kromě italsky psaných textů administrativní povahy, spjatých s kanonizačním procesem Jana Nepomuckého, zaměřuje svou pozornost především na italsky psané kázání Constantina Mattea Caldonazziho, jež bylo vytištěno r. 1729 v Praze. V případě tohoto textu se soustřeďuje na rozbor jeho motivů, přičemž registruje jejich shody a odlišnosti s nepomucenskou homiletikou psanou česky, latinsky a německy, a přistupuje k němu především jako k historickému dokumentu, jenž jí poskytuje řadu mimoestetických informací.

Příspěvek Milana Kopeckého je zaměřen na analýzu dvou českých kázání z druhé poloviny 18. století zábrdovického premonstráta Ernesta Leveho. Na základě rozboru jejich kompoziční i tematické stránky dospívá Kopecký k závěru, že dané homiletické texty lze označit jako pozdně barokní.

Tématem studie Jitky Křesálkové je představení života a literární tvorby pozapomenutého jezuita italského původu Guilia Solimana (1595 – 1639), který převážnou část svého života prožil jako učitel na pražské klementinské jezuitské koleji. Autorka daného příspěvku nepřímo dokládá, že Solimanova latinsky psaná literární díla s historickou tematikou jsou vědomě vklíněna do české kulturní tradice.

Obraz Itálie, jak jej ve svém cestopisném deníku představuje Bedřich z Donína, sleduje ve své studii Eduard Petrů a snaží se dokázat, že autorem tohoto textu je humanisticky vzdělaný kavalír, jehož vkus už ale směřuje k základním hodnotám barokního umění. Analýza Donínova cestopisu se tak pro Petrů stává východiskem k obecnějším úvahám o neexistenci pevné hranice mezi jednotlivými uměleckými směry, v tomto případě tedy mezi renesancí a barokem.

Rozbor motivu knihy v díle italizovaného Čechošpaněla Juana Caramuela z Lobkovic v kontextu jeho úvah věnovaných filozofii jazyka je tématem příspěvku Giovanniho Pozziho. Ten svou pozornost zaměřuje především na Caramuelův spis *Crítica philosophia artium scholasticarum*, v němž Caramuel pomocí ústředního symbolu Panny Marie jakožto encyklopedie vědění představuje svůj celoživotní univerzalistický záměr, snahu zachytit rozmanitost jsoucna v jednotícím aspektu, zde konkrétně „snahu převést na společného jmenovatele nejrozličnější obory vědění“ (s. 466).

Podtrženo a sečteno: přínos literárně-vědné části česko-italského sborníku spočívá převážně v tom, že přináší konkrétní doklady nejrozličnějších typů česko-italských literárních vztahů v období raného novověku; pronikavější metodologické uchopení dané problematiky, podnětné pokusy o nové promyšlení teorie literární komparistiky a jejího možného přínosu pro literární historii jsme však v příspěvcích daného sborníku – až na malé výjimky – nenašli ...

Marie Škarpová

Oprava

V Slovenskej literatúre č. 1, 2005, heslá o dielach slovenskej literatúry 19. storočia boli omylom uvedené ako ukážky z pripravovaného Slovníka diel slovenskej literatúry 20. storočia. Autorke J. Kuzmíkovej, ako aj čitateľom sa redakcia ospravedľňuje.